

**MEMÒRIA DE LES PROSPECCIONS ARQUEOLÒGIQUES
REALITZADES A LA PLANA DE MAS LLUHÍ
(BAIX LLOBREGAT).
CAMPANYA 1993.**

Directors de la campanya:

**Josep Maria Palet i Martínez
Santiago Riera i Mora**

Barcelona, juny de 1995

INDEX

1. Introducció
 2. Àrea d'estudi
 3. L'estudi de paisatges agraris fòssils: els sistemes de terrasses.
 - 3.1. Antecedents
 - 3.2. Objectius de la recerca
 - 3.3. Metodologia
 4. Resultats
 - 4.1. Anàlisi arqueomorfològica: foto-interpretació i topografia de camp.
 - 4.2. Talls estratigràfics i estudi sedimentològic.
 - 4.2.1. Feixa 4
 - 4.2.2. Feixa 40
 - 4.2.3. Feixa 49
 - 4.2.4. Correlacions estratigràfiques.
 5. Conclusions: evolució del paisatge i aproximació cronològica.
 6. Bibliografia
- Annexe I: Figures

1. INTRODUCCIÓ.

Els treballs que presentem corresponen a la memòria de les prospeccions arqueològiques realitzades durant l'any 1993 a la Plana de Mas Lluhí (Sant Just Desvern, Sant Feliu de Llobregat i Sant Joan Despí), dins el projecte *Estudi territorial del Pla de Barcelona: evolució històrica i evolució del territori en època romana*, dut a terme al Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona i el Servei C-T de Gestió i Evolució del Paisatge, des de l'any 1989.

Els plantejaments i objectius generals de la recerca, així com la metodologia de prospecció emprada, parteixen d'una redefinició de l'arqueologia territorial, i dels conceptes de paisatge, territori i jaciment arqueològic.

En aquest sentit, en relació als nostres objectius de recerca entenem el paisatge com a un sistema complex i en constant transformació, resultat de la interrelació d'elements físics i humans. De fet, a la major part de la geografia catalana, el paisatge que ens envolta esdevé, en gran mesura, un element fortament antropitzat, un artifici resultat i reflexe de les activitats humanes que s'hi han desenvolupat i que l'han configurat al llarg dels segles.

El concepte de territori es refereix a aquest paisatge *humanitzat*, i correspon al terme *cultural landscape*, sorgit de les escoles anglo-escandinaves¹ (BIRKS *et alii*, 1988). En aquest sentit, el territori, en tant que artifici, és fruit d'intervencions humanes de tot tipus i, per tant, mirall i memòria de les successives societats i cultures que l'han modelat. Així doncs, l'arqueologia territorial va més enllà de l'estudi espacial d'una àrea més o menys

¹Aquesta concepció del paisatge com a expressió cultural va ser acuradament expressada per A. Bazzana i A. Humbert (1983, p. 52):

"(...) *l'histoire est profondément inscrite dans les paysages; ceux-ci sont toujours l'expression d'une culture ou plus exactement d'une succession de cultures, que précisément l'historien cherche à comprendre.*"

delimitada, per a analitzar el contingut històric d'un territori, entès en la seva globalitat com l'escenari de les activitats humanes i, per tant, com a jaciment arqueològic per ell mateix. D'altra banda, el caràcter diacrònic inherent al concepte de territori tal com ha estat definit, fa del tot necessari una anàlisi arqueològica, "estratigràfica", que permeti aprofundir en l'origen divers dels elements que l'integren i que, en definitiva, permeti caracteritzar la seva evolució històrica i dinàmica de canvi.

Així doncs, l'estudi del territori ens informa sobre la dinàmica històrica de les societats que l'han creat però, a més, ens proporciona bases per a una correcta gestió i planificació territorial, no basada exclusivament en criteris naturals, sinó també històrico-culturals. En aquest sentit, la caracterització dels processos de transformació paisatgística d'una zona en el passat, pot proporcionar elements necessaris per a realitzar previsions futures, així com per a establir criteris per a una correcta planificació dels canvis que poden esdevenir en el futur.

2. ÀREA D'ESTUDI

El sector estudiat es localitza al vessant nord en una estribació de la Serra de Collserola, en el context estructural de les Serralades Litorals (figura 1). Més concretament, l'àrea prospectada se situa en una torrentera afluent de la Riera de La Salut, a l'oest del Turó Rodó (278 m s.n.m.) i al nord de l'ermita de La Salut (St. Feliu de Llobregat). L'àrea està situada, doncs, al sector septentrional d'aquestes serralades, éssent el substrat i, per tant també els sòls, silicis (figura 2).

El substrat de sector està format per pissarres i esquistos hordovicis (IGME, 1975, 1977). En aquestes estribacions de la Serra de Collserola, els sòls són argilosos i profunds.

Al fons de la riera, els materials dominants corresponen al Quaternari pre-holocè, i estan formats per terrasses fluvials, amb alternància entre nivells de còdols i d'argiles. És possible, però, que els nivells més recents de la terrassa corresponguin a l'Holocè.

Al sector es conserven encara nombrosos peus d'olivera, vinya, garrofer i ametller, testimonis dels antics conreus sobre terrasses. Cronològicament, el conreu de l'olivera és més antic, la vinya s'introduí durant els segles XVIII i XIX, mentre que el garrofer i l'ametller s'extingueren amb posterioritat a l'atac de la fil·loxera, durant la primera meitat del segle XX (CARDONA, 1991).

Actualment, a l'àrea dominen les brolles secundàries de gisneta i els peus de pi blanc (BOLÓS, 1962). En alguns punts, les alzines s'han desenvolupat sobre les terrasses abandonades.

3. L'ESTUDI DE PAISATGES AGRARIS FÓSSILS: ELS SISTEMES DE TERRASSES.

3.1. Antecedents.

Amb la finalitat de contrastar els resultats obtinguts durant la campanya de prospecció del sector de Can Ruti (Badalona), vàrem triar una àrea situada a l'altre extrem del Pla de Barcelona, sobre un substrat diferenciat.

A l'igual que succeïa a Can Ruti, l'acció antròpica en aquest sector muntanyec ha deixat com a testimoni arqueològic més rellevant, els sistemes de terrasses. Aquests constitueixen una de les estructures agràries més característiques del paisatge muntanyenc del litoral català, i es troben enormement estesos a la Serra de Marina com a conseqüència de

la seva continuada explotació (BOLÓS, 1975). El sector muntanyec presenta també altres estructures paisatgístiques directament relacionades amb els sistemes de terrasses, com és la pròpia xarxa viària, les cabanes o altres delimitacions parcel·làries no vinculades necessàriament a l'explotació agrícola.

L'abandonament d'aquests sistemes agraris durant les darreres dècades, ha provocat la ràpida degradació del paisatge rural històric, amb la progressiva desaparició dels elements arqueològics que el configuraven.

En l'àmbit científic internacional, la formació i evolució dels sistemes de terrasses ha despertat en els darrers anys l'interès de diversos investigadors en àrees geogràfiques tant diferenciades com Suècia i Grècia (WAGSTAFF, 1992; WIDGREN, 1983). Els estudis han presentat sovint un caràcter interdisciplinar, amb l'objectiu de relacionar aquest tipus d'estructura agrària amb d'altres components del territori: nuclis d'assentament, usos del sòl, característiques del paisatge vegetal, incidència en els processos erosiu-sedimentaris, etc. (ZANGGER, 1992; WIDGREN, 1983).

3.2. Objectius de la recerca.

En un primer moment es va plantejar dur a terme un estudi més ampli, englobant tot el sector de la plana de Mas Lluhí i de la Riera de La Salut. En aquest plantejament es proposava estudiar, a més dels sistemes de terrasses, la distribució del poblament rural al sector. Tanmateix, la denegació de la subvenció sol·licitada a la Direcció General del Patrimoni Cultural, de la Generalitat de Catalunya, obligà a delimitar els objectius de la recerca i l'àrea de treball. Aquest nou pla de treball fou acceptat per l'esmentada Direcció General, que va autoritzar definitivament la realització de les prospeccions arqueològiques.

L'objecte principal de la recerca han estat els sistemes de terrasses, en tant que elements característics de l'explotació d'àrees muntanyenques mediterrànies, així com la seva integració en un paisatge antropitzat resultat de la interrelació d'elements físics i humans.

A partir de l'estudi arqueo-morfològic del paisatge actual ens vàrem proposar identificar les estructures paisatgístiques més importants, i establir entre elles seqüències relatives indicatives de la seva evolució en relació a l'ocupació i explotació del medi i a la pròpia dinàmica evolutiva del territori. Dins aquest punt ens vam proposar conèixer el procés històric de formació d'aquests sistemes, així com la seva evolució (diverses generacions de terrasses) i aprofitaments diversos. Era, per tant, un objectiu primordial obtenir datacions pels sistemes i generacions de terrasses detectades.

Igualment, va estudiar-se l'adaptació d'aquests sistemes a la topografia de la zona, i la seva diversitat morfològica des d'un punt de vista constructiu i topogràfic, per tal de documentar intervencions i usos diversos. En aquest sentit, interessava realitzar una lectura cronològica i històrica d'aquesta diversitat, i establir la relació entre l'evolució dels sistemes de terrasses i els diversos aprofitaments històrics del medi.

Amb la finalitat de corroborar sedimentològicament els resultats del treball arqueo-morfològic, i comprovar si els sistemes de terrasses corresponien a una o més fases de construcció, van realitzar-se també talls estratigràfics en les pròpies feixes i marges.

D'altra banda, a fi d'establir la relació entre la instal·lació dels sistemes de terrasses, la dinàmica erosiva dels vessants i les principals fases d'erosió i acumulació detectades al conjunt del Pla de Barcelona (RIERA i PALET, 1994), van realitzar-se talls en petits cons de dejecció no subjectes a cap intervenció antròpica directa. En aquest sentit, els marges de pedra retarden l'erosió del sòl, i són un tipus d'estructura que presenta gran continuïtat en l'evolució del paisatge, inclús després del seu abandonament (BUTZER, 1982, pp. 150-151).

En últim terme, l'estudi havia de permetre avaluar l'interès arqueològico-paisatgístic de la zona, definint les àrees de major valor històrico-cultural. En aquest sentit, la conservació dels sistemes de terrasses està sent en l'actualitat un dels objectius de la UE, amb la finalitat de conservar i gestionar aquests paisatges de cara a la seva explotació turístico-cultural. Aquest sector, malgrat la seva proximitat a la gran metròpoli, conserva encara l'estructura del paisatge agrari, si bé les intervencions humanes són de tal magnitud que en l'actualitat aquest està seriosament amenaçat.

3.3. Metodologia.

L'exhaustivitat d'aquest tipus de recerca va aconsellar delimitar una àrea de tamany més reduït, de cara a posar a punt una metodologia adequada a l'estudi dels elements històrics del paisatge. La selecció i delimitació d'aquesta zona fou conseqüència principalment del treball de foto-interpretació prèviament realitzat, que va posar de manifest la complexitat dels sistemes de terrasses, i l'existència de possibles superposicions estratigràfiques.

Metodològicament, es van seguir les següents fases de treball:

1. Restitució de les diverses estructures paisatgístiques (xarxa viària, sistemes de terrasses, etc.) a partir de la fotografia aèria. Es va treballar amb fotogrames ampliats de vols dels anys 50 i 70 (escales aproximades de 1:2000 i 1:5.000). Aquest material va permetre una primera restitució del sistema parcel·lar i seleccionar l'àrea idònia per a dur a terme el treball de camp (figura 3).

2. Topografia en detall i registre de camp. Es van topografiar les diverses estructures paisatgístiques detectades, principalment sistemes de terrasses, cabanes i traces viàries. A partir d'aquesta informació es va realitzar una restitució planimètrica a escala 1:2.000 (figura 4). El treball topogràfic va anar acompanyat de l'obtenció d'una sèrie de dades de camp en base a unes fitxes prèviament configurades per a l'estudi de camins i sistemes de terrasses (figures 5 i 6).

Les fitxes recullen tres nivells d'informació diferenciats:

a. El primer nivell fa referència a les dades necessàries per a la realització dels treballs topogràfics: numeració i croquis dels punts topografiats, número de l'estació de treball, altura del prisma i cotes de les estructures (alçada dels murs, fondària dels camins, etc.).

b. El segon nivell d'informació es refereix a les estructures objecte d'estudi (trams de camí definits sobre el terreny i terrasses). D'una banda, s'enregistren les característiques dels marges de pedra i murs laterals dels camins (material i tècnica constructiva emprats, existència de possibles fases constructives i l'estat de conservació). D'altra banda, es documenten les característiques del tram de camí i de la terrassa pròpiament dita, especialment el que fa referència a la tècnica constructiva (extracció i acumulació de terres, aterraments, etc), a l'ús actual i presència residual d'aprofitaments anteriors, al tipus de pis o la presència de traces d'ús, l'amplada i fondària del camí quan es tracta de vies enfonsades, i el substrat geològic sobre el que incideixen.

c. El tercer nivell d'informació recull la relació estratigràfica de l'estructura topografiada amb aquells elements estructurals amb els que es troba en contacte físic directe.

3. Estudi arqueològic de la morfologia històrica documentada, per tal d'establir seqüències cronològiques relatives entre les estructures paisatgístiques restituïdes. Aquest apartat té com a objectiu aprofundir en l'origen divers dels elements antròpics inserits en el paisatge actual. La seqüència evolutiva establerta indicarà diferents fases en l'ocupació i estructuració del sector.

4. Estudi de les tècniques constructives i definició de les diferents fases de realització, especialment en els sistemes de terrasses.

5. Avaluació del context d'ús a partir del material arqueològic superficial.

6. Realització de seccions estratigràfiques per tal de corroborar sedimentològicament les diferents fases constructives i obtenir elements de datació. D'altra banda, es pretenia relacionar les fases de construcció/abandonament dels sistemes de terrasses amb els processos erosius/acumulatius.

Un cop realitzats els tall, s'intenta establir correlacions entre les diverses unitats estratigràfiques per tal de definir grans fases evolutives.

4. RESULTATS

4.1. Anàlisi arqueo-morfològica: foto-interpretació i topografia de camp.

A partir del treball de topografia i prospecció, hem elaborat una planimetria a escala 1:2.000 de les estructures paisatgístiques de la zona que completa la restitució obtinguda a

partir del treball de foto-interpretació (figura 4).

Les restitucions extretes de diversos fotogrames d'un vol de principis de la dècada de 1960, ampliat a una escala aproximada de 1:2.000², posen de manifest, en les primeres estribacions de la Serralada a la zona de la Salut, una superposició de traces viàries i sistemes de feixes que permeten establir en aquest sector diferents fases d'ús i seqüències cronològiques (figura 3).

El registre sobre el terreny i les restitucions obtingudes dels treballs topogràfics mostren un sistema de feixes dominant format per marges més o menys paral·lels construïts en pedra seca amb blocs de pissarra generalment petits i irregulars, si bé en els talussos més alts apareixen també blocs escairats de major diàmetre (figura 4). La major part de les feixes estan excavades en els substrat, formant talussos destinats a anivellar el terreny. Presenten una disposició adaptada a la topografia, creuant-se amb una sèrie de marges que travessen els vessants en zig-zag, i que funcionen com a camins. En relació a aquest sistema s'han detectat diverses estructures corresponents a petites cabanes construïdes en pedra seca, així com dipòsits d'aigua i canalitzacions que posen de manifest l'ús de les terrasses pel conreu (figura 4).

Es documenten restes d'un darrer moment d'ús de part dels feixars, avui abandonats, per al conreu d'ametllers, garrofers i oliveres, que en base als cadstres de 1940-1960³ situem amb claretat durant la primera meitat del segle XX. Aquesta utilització és posterior, per tant, a l'abandó generalitzat de les terrasses de vinya per l'extensió de la *Phylloxera vastatrix*, conreu que també queda documentat en les restes aparegudes d'antics ceps (CARDONA,

²Aquesta documentació fotogràfica ha estat consultada a l'arxiu de Sant Just Desvern.

³ *Trabajos topográficos de Catastro parcelario*. Terme Municipal de Sant Feliu de Llobregat. Instituto Geográfico y Catastral, 1940-1960. E: 1/2.000, I.G.N.

1991). Aquesta darrera fase d'ús va provocar l'obertura d'una sèrie de traces viàries, part de les quals també està avui abandonada, que tallen a alguns dels camins zigzaguejants que havien funcionat amb les feixes anteriorment.

El material arqueològic recollit en superfície i en talls estratigràfics evidencia que aquests feixars estan en ús durant els segles XVIII i XIX.

Si bé la major part de les estructures paisatgístiques d'aquest sector responen, per tant, a una fase moderna (s. XVIII-XX), s'ha documentat la major antiguitat dels aterraments per al conreu en els vessants immediats al fons de vall, fet ja observat a partir de la foto-interpretació (figura 3). Cal subratllar, en aquest sentit, l'orientació diferenciada d'aquests marges respecte els sistemes de terrasses més moderns. En diversos marges documentem, a més, fins a tres reparacions i/o fases constructives superposades (feixa 4). En aquest sentit, un dels elements de datació *ante quem* més clars el proporcionen les oliveres de grans dimensions (amb un diàmetre superior a 1m), que encara es conserven en algunes d'aquestes terrasses més baixes. De corroborar-se l'existència d'un sistema més antic, tindriem en aquest sector evidències d'una progressió de l'ocupació agrícola dels vessants des de les cotes més baixes fins a les línies de carena.

4.2. Talls estratigràfics i estudi sedimentològic

4.2.1. Feixa 4 (figura 7)

En aquesta feixa, es realitzà un tall estratigràfic de 1,30 m de fondària i que penetrà 80 cm vers l'interior. La descripció de les unitats estratigràfiques identificades és la següent:

. Substrat (S): el marge reposa sobre un substrat pissarrós, que ha estat retallat per a asentar correctament el mur i el contrafort.

. Feixa 1 (F1): S'aprecia un nivell inferior de mur, que correspon a una primera fase de construcció de la terrassa, lleugerament sobresortit respecte a les filades superiors. El material de construcció és pissarrós, idèntic al que constitueix el substrat del sector.

. Feixa 2 (F2): Nivell superior del mur, d'obra més petita i lleugerament més endinsada.

. Nivell sedimentari (N2) de natura argilosa, amb una petita fracció de sorres i graves de petita mida. Les arrels són abundants, i part d'aquestes corresponen a vinyes. La potencia del nivell és de 60 cm.

4.2.2. Feixa 40 (figura 8)

El tall estratigràfic penetrà 70 cm vers l'interior de la feixa i la fondària fou de 130 cm. Les unitats sedimentàries són les següents:

. Feixa 1 (F1): S'aprecia una aliniació de pedres que presenta una orientació clarament diferenciada de la de la terrassa actualment visible (F2). D'aquest mur, es conserven fins a set filades i es troba en un bon estat de conservació.

. Feixa 2: Correspon al mur de la terrassa actualment visible.

En ambdòs casos, les pedres utilitzades són pissarres. Cal destacar la forta penetració vers l'interior de l'amuntegament de pedres menors i caòticament disposades, que constitueixen el contrafort del mur.

. Nivell sedimentari (N2) argilós, amb escassa fracció sorrenca però amb presència

de graves de mida mitjana (2-5 cm). S'observa també una gran quantitat d'arrels, en part corresponents a vinyes. Aquest estrat correspon al reompliment de la feixa.

. Nivell 3. De característiques sedimentàries similars a l'anterior. Aquest nivell cobreix el front del mur de la terrassa (F2) i es degué formar per erosió, posteriorment a la construcció de la terrassa. Podria correspondre a l'erosió posterior a l'abandonament de la feixa.

4.2.3. Feixa 49 (figura 9)

El tall arribà als 170 cm de fondària, penetrant vers l'interior uns 90 cm. La seqüència sedimentològica és:

. El substrat (S) està format per les pissarres hordovicianes i ha estat clarament retallat per a l'assentament del mur de la terrassa.

. Un primer nivell de feixa (F1) està constituït per aliniacions de pedres de pissarra de petit tamany (20 cm, aproximadament). El contrafort de la terrassa penetra força vers l'interior.

Aquesta feixa està associada a un nivell d'enderroc de la mateixa.

. El nivell sedimentari 1 (N1) correspon al rebliment de la primera fase de construcció de la feixa. L'estrat (N1a) és fortament argilòs, amb presència de graves de mida petita i mitjana. Per sobre d'aquest nivell s'hi deposità una unitat molt més sorrenca (N1b).

. El segon nivell de feixa (F2) està constituït per filades pitjor aliniades, amb pedres de major tamany. El contrafort de pedres més petites penetra força vers l'interior, dipositant-se sobre l'estrat anterior (N1b).

. El nivell sedimentari 2 (N2) està format per argiles amb graves aïllades i presència de nombroses arrels. Aquest nivell correspon probablement al reompliment de la segona fase de la feixa (F2).

. El nivell 3 (argilòs amb nombroses restes vegetals) està dipositat sobre les fases de terrasses 1 i 2, així com sobre l'enderroc de F1. Creiem, per tant, que el nivell és el resultat d'una fase erosiva posterior a l'inici de la degradació del mur de la terrassa.

4.2.4. Correlacions estratigràfiques (figura 10)

De les descripcions que acabem de realitzar, diferenciem les egüents unitats:

. El substrat (S) pissarrós està retallat en "esglaons" per tal d'afavorir l'assentament del mur de la terrassa.

. A sobre, s'instal·la un conjunt de murs de feixes corresponent a una primera fase de construcció (F1). En alguns punts (feixa 40), l'orientació de la terrassa difereix sensiblement de la de la segona generació (F2).

En d'altres talls (feixa 49), s'ha pogut constatar un nivell sedimentari de reompliment de la feixa (N1). En aquest estrat, es pot diferenciar entre un nivell inferior (N1a) més argilòs i un de superior (N1b), més sorrenc.

. En aquesta àrea existeix una segona fase de construcció de terrasses (F2). En alguns casos, les noves filades de pedres es situen sobre les filades de la fase 1, però lleugerament més endins (feixa 4). En d'altres, però, el nou mur s'adossa a l'antic, augmentant la superfície de la feixa (feixa 40). En aquest cas, a més, el nou mur presenta una orientació diferent de l'anterior (F1). Tant en les terrasses 4 com 49, el nivell sedimentari 2 correspon al

reompliment d'aquesta segona fase.

. En el tall 49, observem, també, la fase d'enderroc de les feixes (possiblement tant de les fases 1 i 2). Posteriorment a aquest event, s'inicià la formació del nivell 3, que s'acumula tant sobre els murs de les terrasses (Feixa 40) com dels seus enderrocs (feixa 49). Aquest nivell és el resultat de l'erosió del nivell 2, probablement amb posterioritat a l'abandonament de tot el sistema.

5. CONCLUSIONS: EVOLUCIÓ DEL PAISATGE I APROXIMACIÓ CRONOLÒGICA.

Les diferents fases de transformació paisatgística s'estableixen a La Salut principalment a partir de les estructures parcel·làries i de les seves estratigrafies, mentre que la xarxa viària aporta informació per al període més recent (segle XX).

Així, les dades recollides permeten diferenciar dues fases d'aterrament (figura 11):

. FASE 1: Des d'un punt de vista topogràfic, les terrasses es situen en cotes més baixes, properes al llit del torrent. Morfològicament, estan formades per estructures més sòlides (contraforts més amplis i blocs més grans). Els talls realitzats corroboren l'existència d'aquesta primera fase. La documentació catastral situa precisament en aquestes feixes l'existència d'oliveres, actualment de gran diàmetre.

. FASE 2: Es caracteritza per una major extensió del sistema de terrasses, ocupant ara la quasi totalitat dels vessants fins a les línies de carenes i mantenen una orientació que segueix les corbes de nivell. Aquesta distribució es diferencia clarament de la de les feixes de primera generació, com posa de manifest l'estratigrafia, amb l'aparició de marges de diferent orientació. Els marges estan formats per blocs de diàmetre menor i les feixes són

menys sòlides (més estretes i més baixes). Tanmateix, dins d'aquesta fase s'aprecien successives reparacions dels sistemes de feixes (fins a tres).

És important destacar l'existència de nivells d'enderroc i estrats d'amortització de tot el sistema, corresponents a una fase d'erosió dels sòls posterior a l'abandonament.

Les restes arqueològiques detectades en talls i en superfície evidencien que el moment d'ús de la segona fase correspon als segles XVIII i XIX, en relació amb l'expansió de la vinya durant aquest període, ben estudiada tant al conjunt de Catalunya (VILAR, 1964-1968), com al sector central de la Serralada Litoral (BOLÓS (ed), 1975; CARDONA, 1991; CARDONA; FÀBREGUES-BOIXAR, 1987; RENOM, 1987).

Les dades cadastrals i les fotografies aèries demostren la continuïtat d'ús agrícola del sector durant la primera meitat del segle XX.

L'estudi regressiu de la documentació escrita ens permet apuntar la hipòtesi que la primera fase de terrasses s'instal·lés a partir del període Baix Medieval, sense excloure possibles usos anteriors, dels quals no tenim, però, evidències concretes. Així, el capbreu de les rendes del senyor de la Torre de la Gleva dels anys 1561 a 1584⁴ permet situar, en aquestes valls interiors, àrees ermes i boscoses que posteriorment van ser treballades amb les rompudes dels segles XVIII i XIX (feixars de la segona generació). El document assenyala l'existència al segle XVI de parcel·les plantades de vinya i olivera als marges més baixos, propers a torrents i rieres (feixars de primera generació). La importància d'aquests conreus en zones interiors de la Serralada queda també plasmada en diversos massos citats en un capbreu de l'any 1347, un dels quals (Mas Terrós) correspon al Mas de la Gleva, localitzable a l'ermita de La Salut (GUASCH, 1984).

⁴15.4.1561-19.11.1584, AHPNB, *Cabreve de las rentas del magnífico Amador Garau de la Gleva, doncel de Barcelona, señor de la casa de la Gleva, antes mas Terrós, de la Parroquia de Santa Cruz de Olorde*, Not. Clemente Calopa, n^o: 324/11.

6. BIBLIOGRAFIA

BAZZANA, A.; HUMBERT, A. (1983). "Un outil de recherche. Le paysage transdisciplinaire", A. Bazzana i A. Humbert (eds), *Prospections aeriennes. Les paysages et leur histoire. Cinq campagnes de la Casa de Velázquez en Espagne (1978-1982)*, París, pp. 51-54.

BIRKS, H.; BIRKS, H.J.B.; KALAND, P.E.; MOE, D. (1988). *The cultural landscape. Past, present and future* Cambridge.

BOLÓS, O. de (1962). *El Paisaje vegetal Barcelonés*, Cátedra Ciudad de Barcelona, Universitat de Barcelona, Barcelona.

BOLÓS, M. (ed) (1975). "La acción humana en el paisaje. El caso de La Conrería", *Revista de Geografía*, vol. IX, nºs 1 i 2, Barcelona, pp. 5-34.

BUTZER, K.W. (1982). *Archaeology as human ecology: Method and theory for a contextual approach*, Cambridge University Press, Cambridge.

CARDONA, D. (1991). "Règim de parceria en els cultius de Sant Just Desvern a mitjan del segle XIX", *Miscel.lània d'Estudis Santjustencs*, III, Centre d'Estudis Santjustencs, Sant Just Desvern, pp. 20-32.

CARDONA, D., FÀBREGUES-BOIXAR, O. (1987). "Sant Just Desvern durant el segle

XVIII", VV.AA.: *Sant Just Desvern, un paisatge i una història*, Abadia de Montserrat, Barcelona, pp. 233-321.

GUASCH, D., 1984: *Els Durfort, senyors del Baix Llobregat al segle XIII*, Quaderns d'Estudis Santjustencs, I, Sant Just Desvern.

IGME (1975). *Mapa Geològic de Espanya, E.: 1:50.000, Hospitalet de Llobregat, hoja 420*. 2a Sèrie, 1a edició, Servicio de Publicaciones del Ministerio de Industria, Madrid.

IGME (1977). *Mapa Geològic de Espanya, E.: 1:50.000, Barcelona, hoja: 421*. 2a Sèrie, 1a edició, Servicio de Publicaciones del Ministerio de Industria, Madrid.

PALET, J.M. (1994). *Estudi territorial del Pla de Barcelona: evolució històrica i estructuració del territori en època romana. Segles II-I aC-IX-X dC*. Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona.

RENOM, M. (1987). "Les grans transformacions del segle XIX", VV.AA.: *Sant Just Desvern, un paisatge i una història*, Abadia de Montserrat, Barcelona, pp. 323-445.

RIERA, S; PALET, JM. (1994). "Landscape dynamics from Iberian-Roman (2nd-1st centuries BC) to early medieval times (12th. century) in the Montjuïc-El Port sector (Plain of Barcelona, NE Iberian Peninsula)", *Archeologia Medievale*, XXI, 517-540.

RIERA, S. (1994). *Evolució del paisatge vegetal holocè al Pla de Barcelona, a partir de les*

dades pol.líniques. Tesi Doctoral. Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona.

VILAR, P. (1964-1968). *Catalunya dins l'Espanya moderna*, 4 vols., Edicions 62, Barcelona.

WAGSTAFF, J.M. (1992). "Agricultural Terrasses: The Vasilikos Valley, Cyprus", M. Bell i J. Boardman (Eds): *Past and Present Soil Erosion. Archaeological and Geographical Perspectives*, Oxbow Monograph, 22, Oxbow Books, Oxford, pp. 155-162.

WIDGREN, M., (1983). *Settlement and farming systems in the early Iron Age. A study of fossil agrarian landscapes in Östergötland, Sweden*, Stockholm Studies in Human Geography 3, Stockholm.

ZANGGER, E. (1992). "Neolithic to Present Soil Erosion in Greece", M. Bell i J. Boardman (Eds): *Past and Present Soil Erosion. Archaeological and Geographical Perspectives*, Oxbow Monograph, 22, Oxbow Books, Oxford.

ANNEX 1: FIGURES

Figura 1. Mapa topogràfic del tram central de les Serralades Litorals, amb indicació del sector estudiat.

Figura 2. Mapa de situació general.

Figura 3. Restitució de la morfologia històrica a partir de la foto-interpretació. Vol dels anys 1960. Escala aproximada 1:2.000.

Figura 4. Restitució planimètrica d'estructures agràries i traces viàries.

Figura 5. Fitxa de camp per al registre de camins.

Figura 6. Fitxa de camp per al registre de terrasses.

Figura 7. Tall estratigràfic de la feixa número 4.

Figura 8. Tall estratigràfic de la feixa número 40.

Figura 9. Tall estratigràfic de la feixa número 49.

Figura 10. Correlacions estratigràfiques entre els diversos talls estudiats.

Figura 11. Esquema evolutiu dels sistemes de terrasses de primera i segona generació.

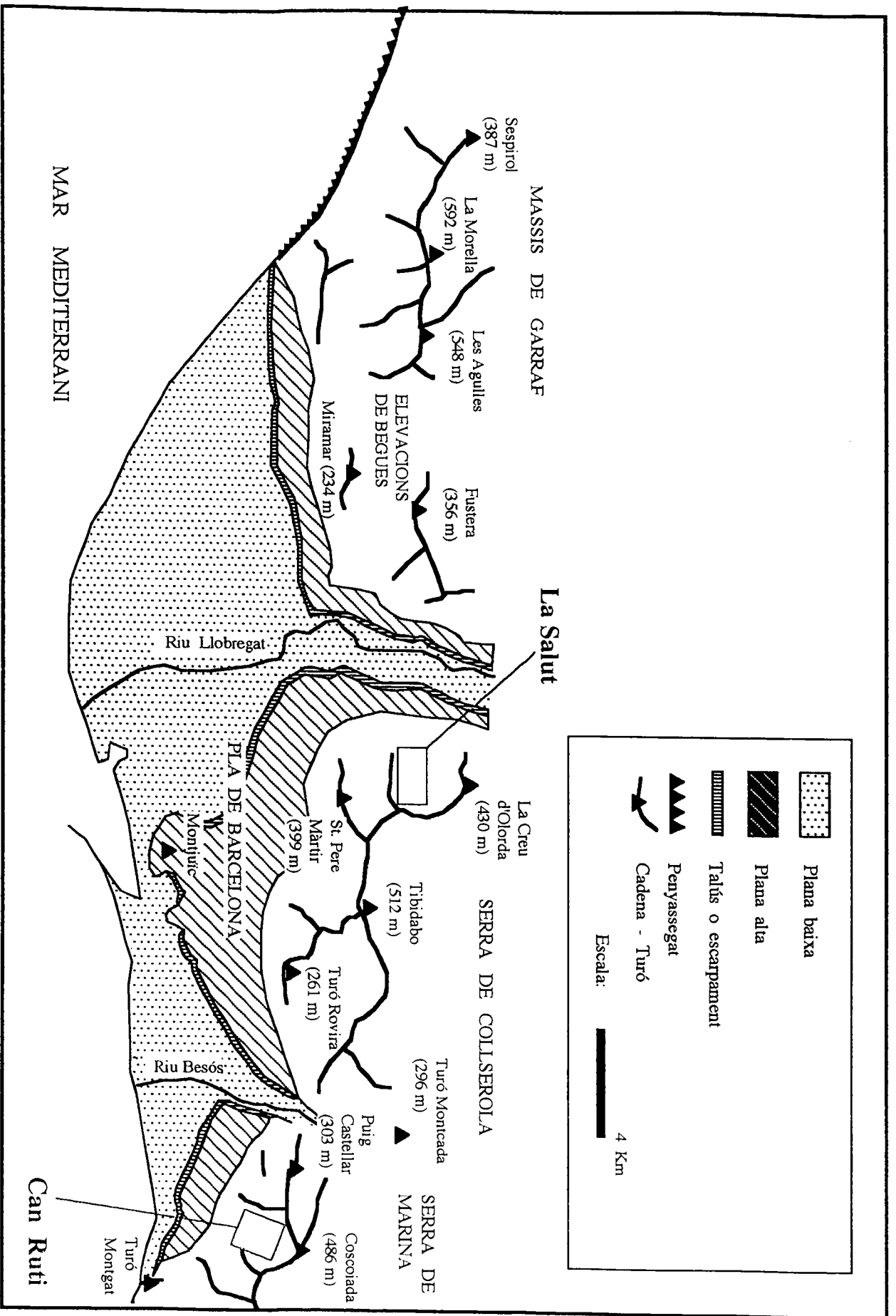

FIGURA 1

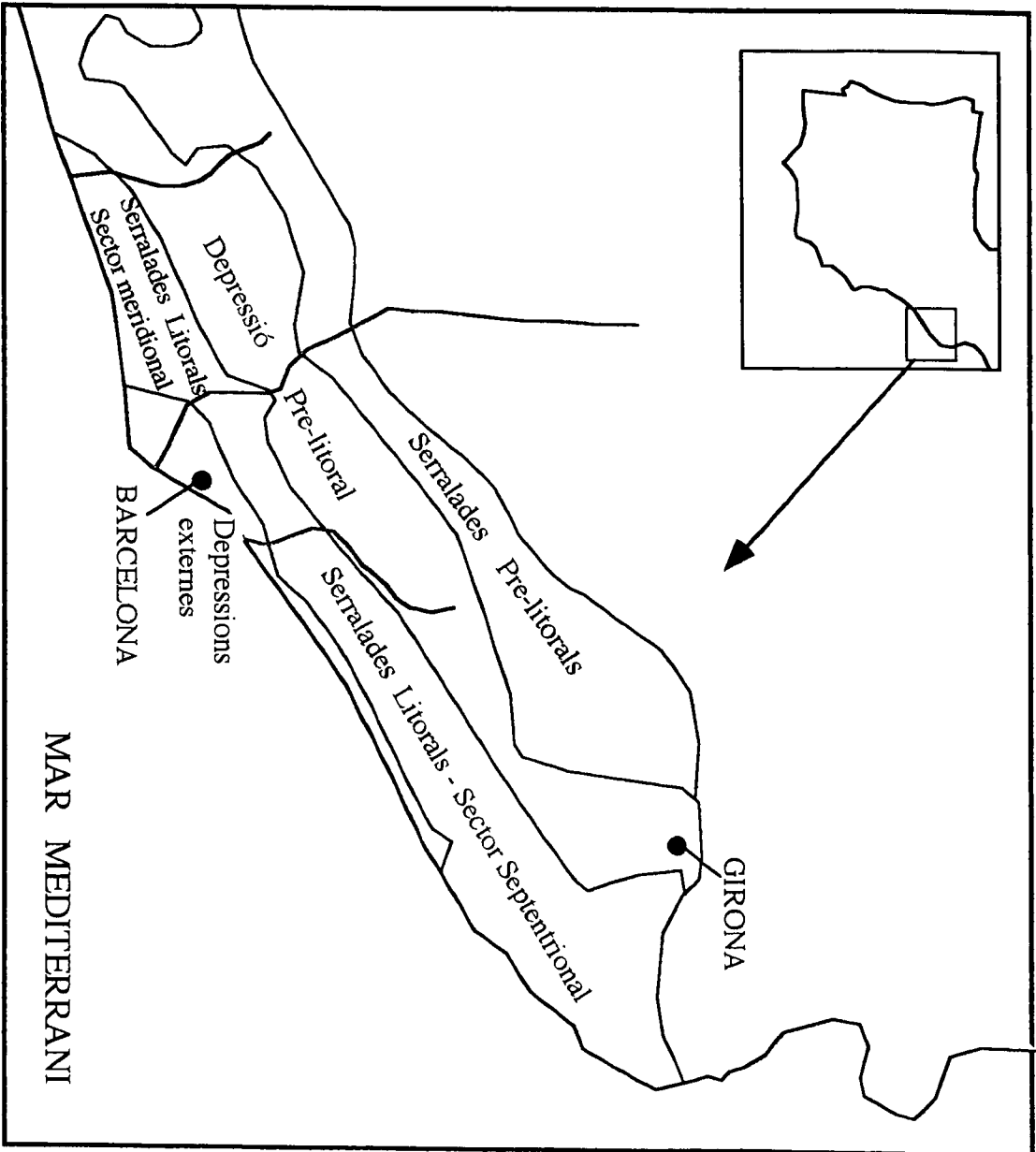

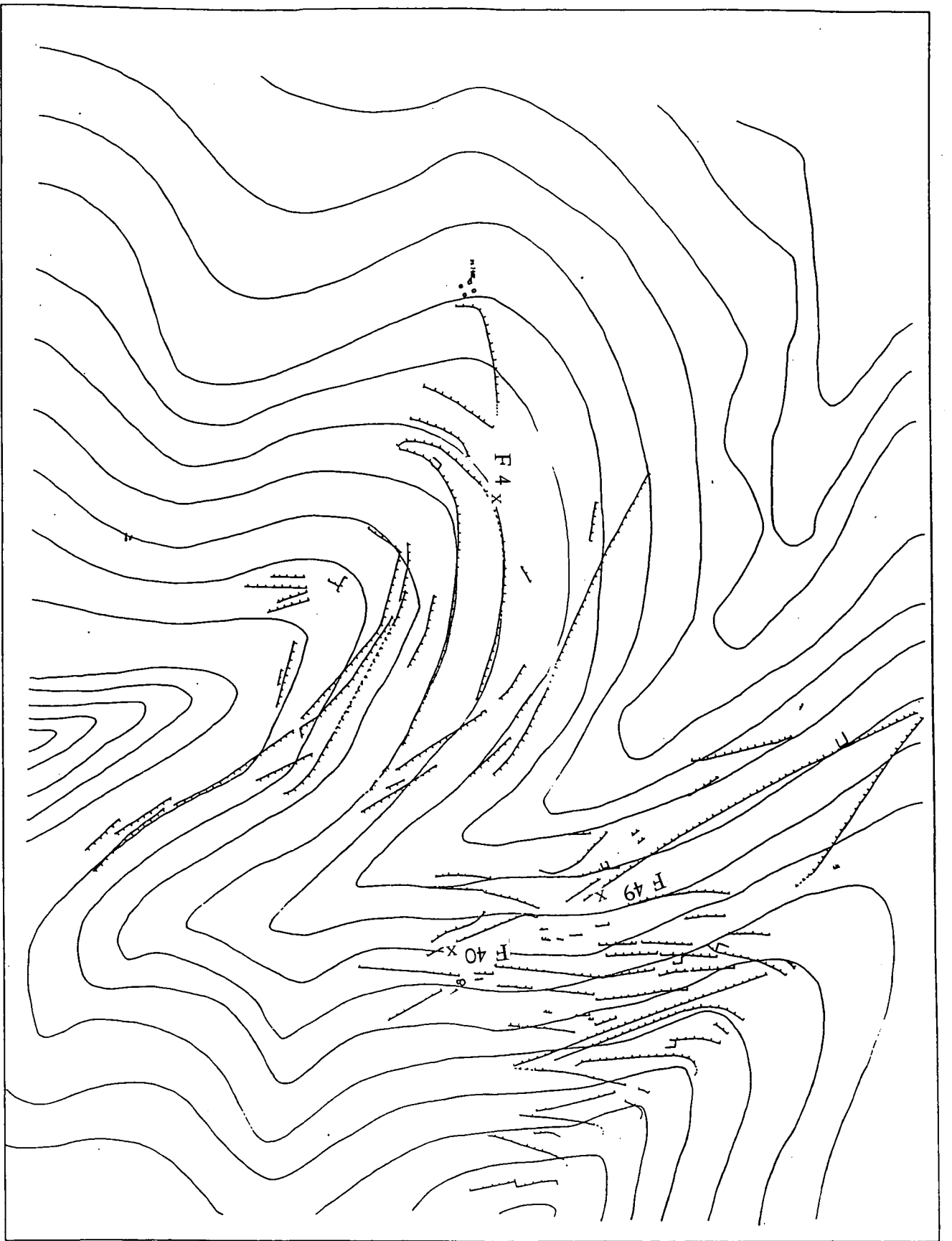
FIGURA 2

- TRAÇA VIÀRIA
- FOSSA
- FEIXA
- RIERA

E aprox: 1/2.000
(ampliació vol anys 1960)

FIGURA 3

PLANOL TOPOGRAPHIC DESTRUCTURES AGRIKLES
(LA SAUVI SAINT FELU)

ESCALA : 1 500
Imprimitió 1985 10

CONTRIBUCIÓ DEL PLANI DE DIBUIX
1. PLANI DE DIBUIX
2. PLANI DE DIBUIX
3. PLANI DE DIBUIX

LEGENDA
1. PLANI DE DIBUIX
2. PLANI DE DIBUIX
3. PLANI DE DIBUIX

FIGURA 4

FITXA CAMÍ

DATA:
AUTOR:

CAMÍ Nº:

TRAM:

ESTACIÓ Nº:

RELACIÓ ESTRATIGRÀFICA AMB ALTRES CAMINS O ESTRUCTURES:

TALLADA PER:

TALLA A:

S'ENTREGA A:

SE LI ENTREGA:

EQUIVALENT A:

SOLIDÀRIA A:

ALTRES:

TÈCNICA CONSTRUCTIVA:

RETALLAT:

EXCAVAT:

ATERASSAT:

ALTRES:

SUBSTRAT:

CONSERVACIÓ:

ÚS ACTUAL:

PRESENCIA DE RODERES:

MURS LATERALS:

DRETA:

CONSERVACIÓ:

TIPUS D'OBRA:

ESQUERRA:

CONSERVACIÓ:

TIPUS D'OBRA:

LLISTAT DELS PUNTS TOPOGRAFIATS AMB INDICACIÓ DE L'ALTURA DEL PRISMA
I CROQUIS PLANIMÈTRIC.

FITXA PER FEIXES

DATA:
AUTOR:

Nº: ESTACIÓ Nº:

MATERIAL CONSTRUCTIU:

TÈCNICA CONSTRUCTIVA:

REPARACIONS I/O FASES CONSTRUCTIVES SUPERPOSADES:

TRAMS DESMONTATS (superfície aprox.):

ESTAT DE CONSERVACIÓ:

BO REGULAR /BO REGULAR/DOLENT DOLENT

RELACIÓ ESTRATIGRÀFICA AMB ALTRES FEIXES:

TALLADA PER:

TALLA A:

S'ENTREGA A:

SE LI ENTREGA:

EQUIVALENT A:

ES SOLIDÀRIA AMB:

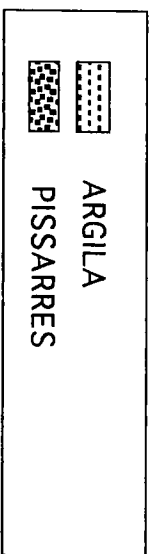
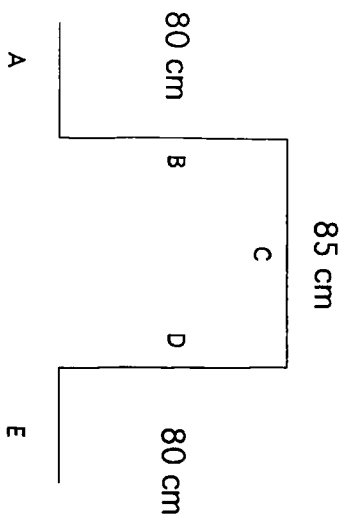
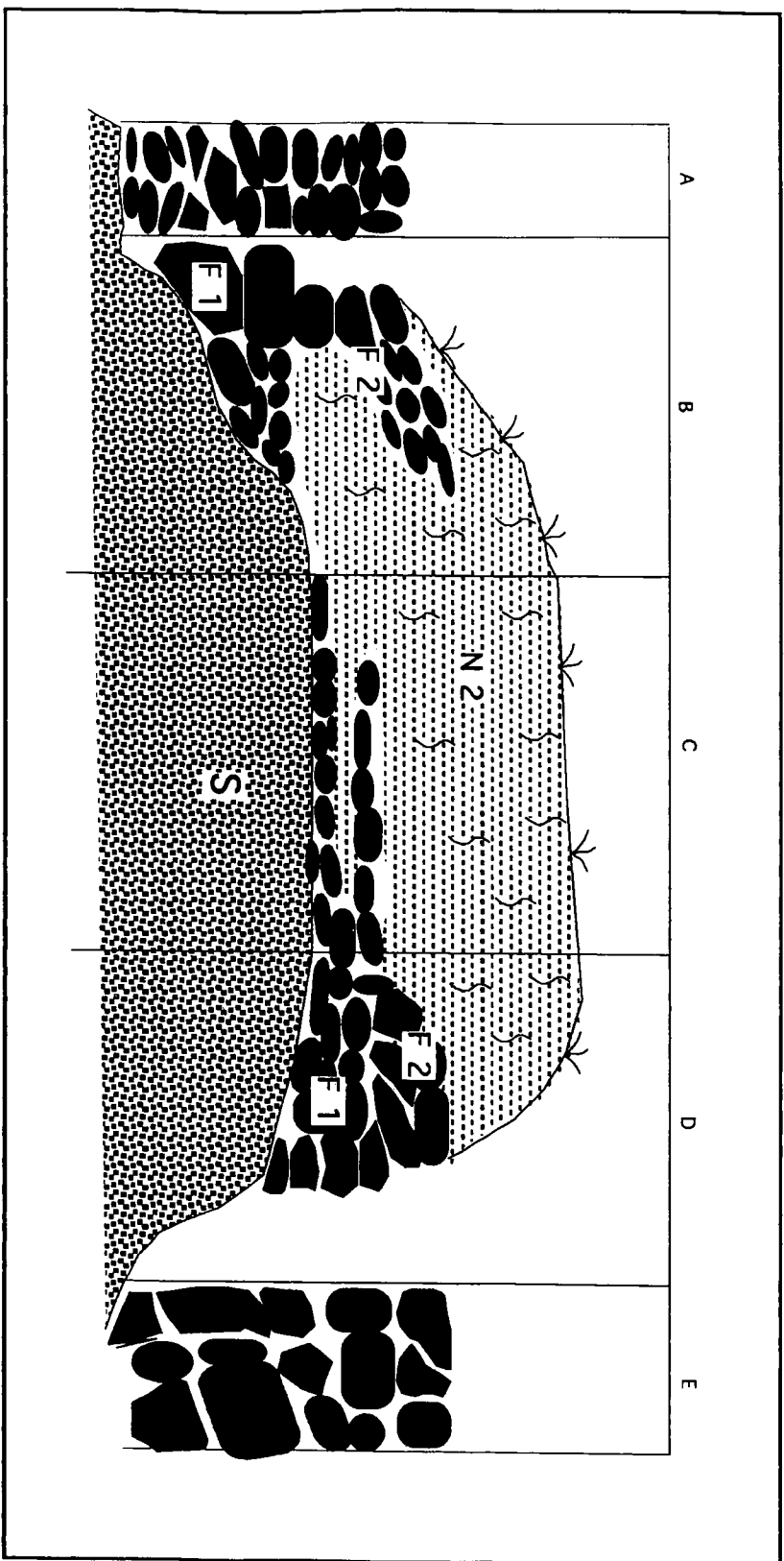
FOTO:

OBSERVACIONS:

LLISTAT DE PUNTS TOPOGRAFIATS AMB INDICACIÓ DE L'ALTURA DEL PRISMA I
CROQUIS PLANIMÈTRIC

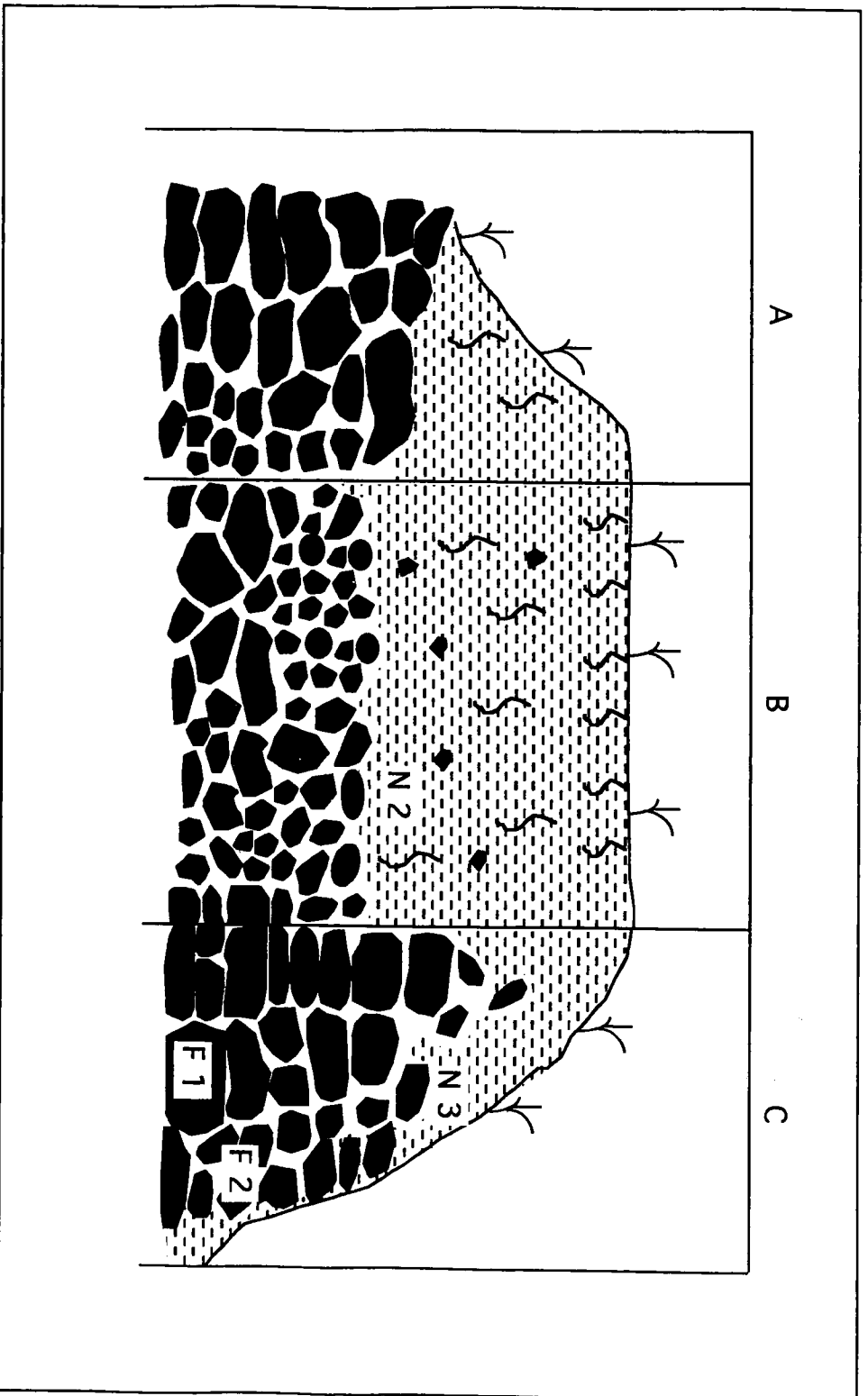
LA SALUT TALL ESTRATIGRAFIC DE LA FEIXA F4

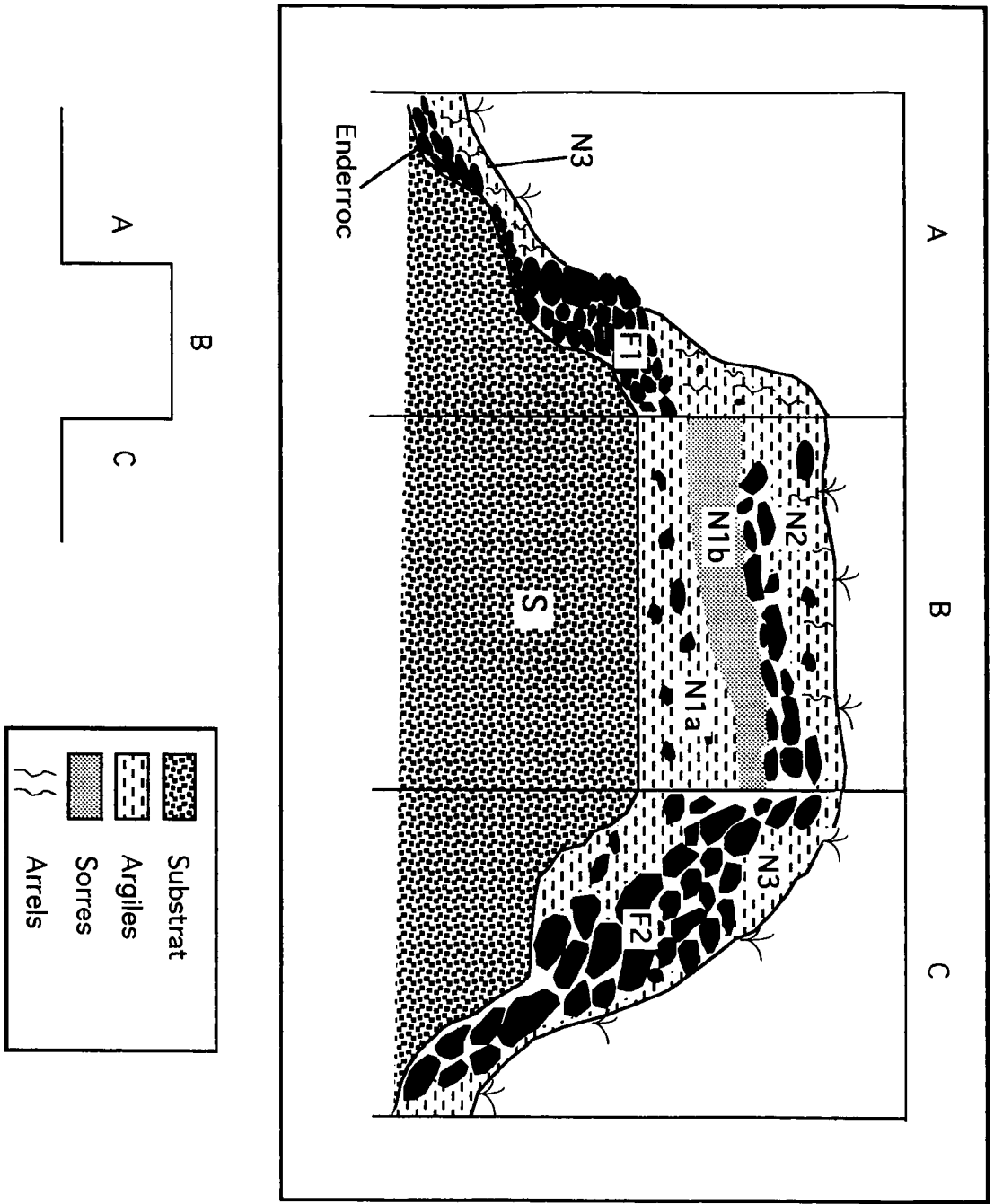
FIGURA 7

LA SALUT - TALL ESTRATIGRAFIC FEIXA 40

FIGURA 8

LA SALUT -CORRELACIONS ESTRATIGRAFÍQUES

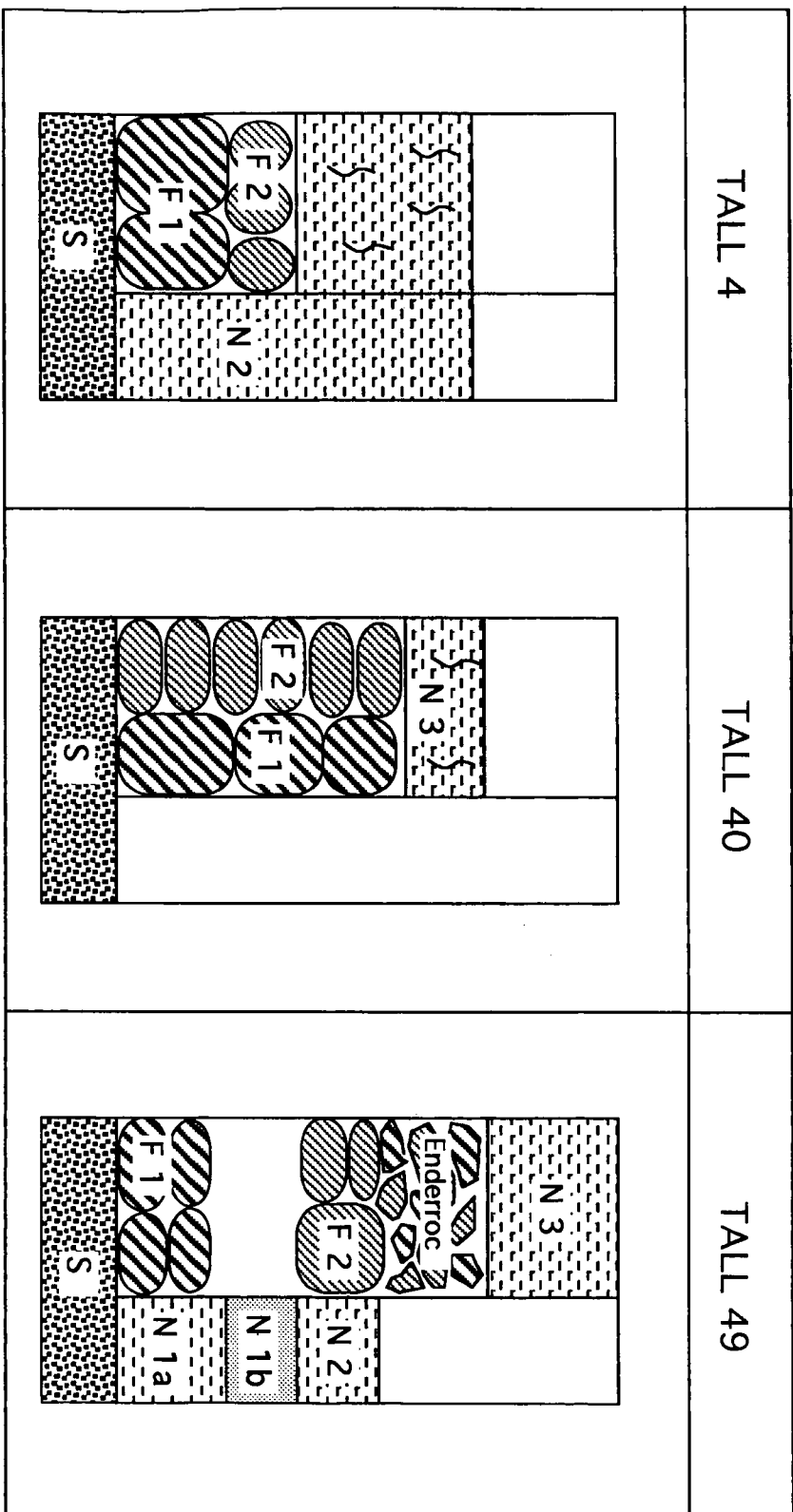

FIGURA 10

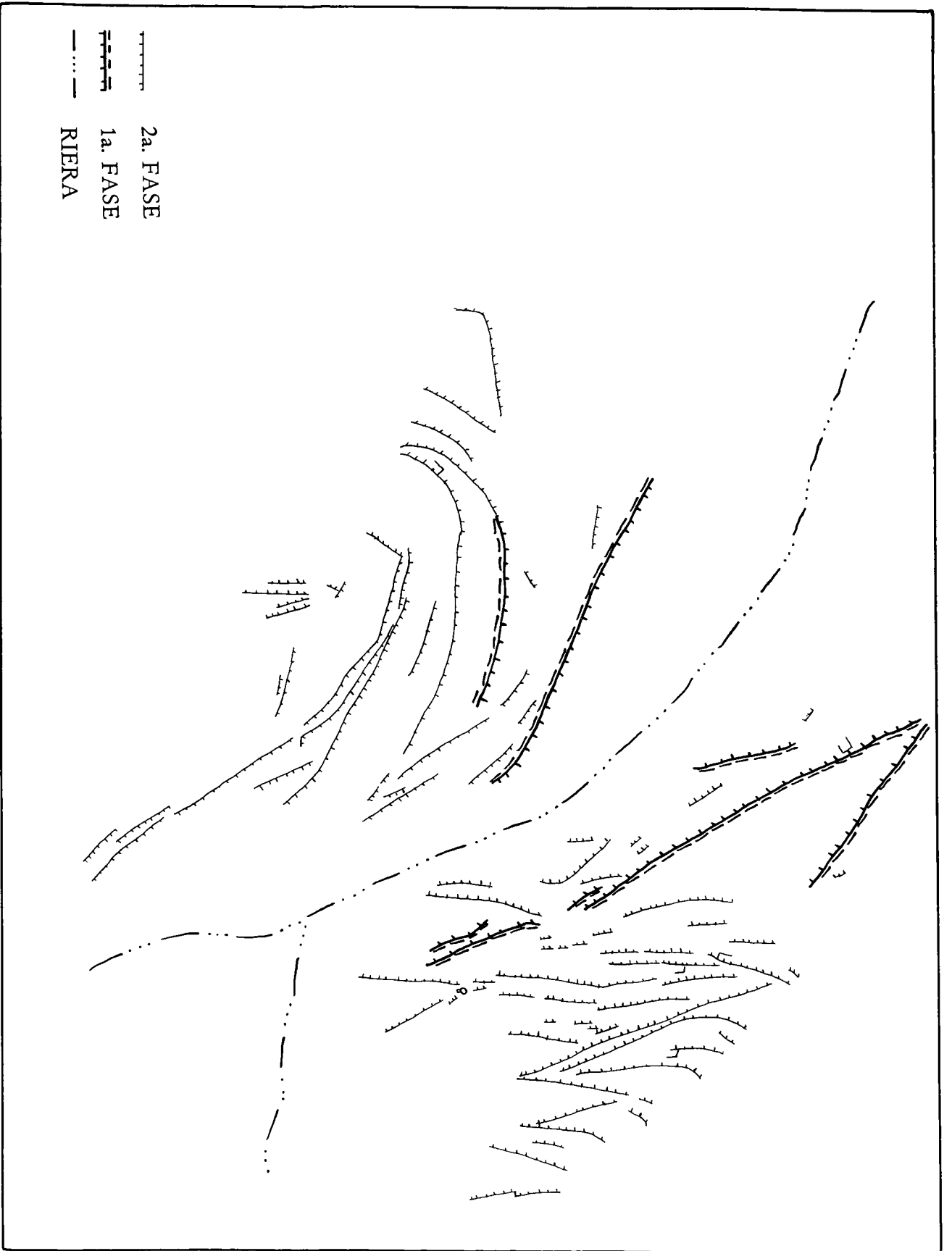

FIGURA 11